

8.- RUTES I PUNTS D'OBSERVACIÓ I GAUDI DEL PAISATGE

8.- RUTES I PUNTS D'OBSERVACIÓ I GAUDI DEL PAISATGE

Les zones més elevades i pròximes a les capçaleres de les conques permeten visualitzar grans vistes panoràmiques; són els cims i els colls des dels quals la perspectiva de les valls pren una dimensió caracteritzada per la verticalitat espacial. D'altra banda, molts dels miradors de fàcil accés es troben a peu de carretera quan aquestes superen els espais interfluvials, entre conca i conca, a través de passos i colls més o menys elevats. Destaquen les rutes que uneixen diferents cims de més de 3.000 metres i que es troben en l'eix més axial de l'Alt Pirineu i Aran. També és cert, però, que hi ha moltes muntanyes que pel seu caràcter aïllat tenen una gran condició de talaia, fet que permet que siguin transitades de forma freqüent. N'hi ha d'accés més difícil com el Monteixo i d'altres de molt més fàcil com la Torreta de l'Orri, si per exemple ens fixem en la comarca del Pallars Sobirà.

Les extenses zones forestals de l'Alt Pirineu i Aran, juntament amb la gran quantitat d'espais naturals protegits, afavoreixen les rutes i gaudi del paisatge. Hi destaquen els recorreguts per l'interior de les pinedes (sobretot les de pi roig), algunes avetoses i, a les parts més baixes, espècies caducifòlies com avellaners, freixes, oms, etc., que donen als itineraris un ambient ombrívol. Com que aquest tipus de rutes es troben en zones properes a les zones d'influència humana una altra característica d'aquest tipus de camins és la possibilitat d'observar traces de l'activitat socioeconòmica. Així, per exemple, és possible visitar conjunts de bordes que es troben a mig camí entre les poblacions i les pastures, restes d'antigues infraestructures construïdes per a l'aprofitament dels recursos naturals, infraestructures producte de conflictes bèl·lics, etc.

Hi ha un altre tipus d'itineraris d'accés molt més fàcil, basat en l'ús de mitjans de transport rodat. Aquestes rutes permeten visualitzar amplis sectors del territori, si bé les cotes més elevades són menys visibles donat que les pròpies muntanyes obstaculitzen les panoràmiques. Aquest és un dels motius, per exemple, que la Pica d'Estats sigui tan difícil de veure des d'aquestes rutes. No obstant aquest fet, la xarxa de carreteres i camins permet fer-se una idea de tot l'espai pirinenc. Molts dels miradors de fàcil accés es troben a peu de carretera -quan aquestes superen els espais interfluvials-, entre conca i conca -a través de passos i colls més o menys elevats-, i a la vora del riu -que acompanya amb els seus cursos els itineraris que van de nord a les cotes més baixes i humanitzades-.

8.1- Itineraris

La xarxa d'itineraris que es proposa en aquest Catàleg, formada per 135 itineraris, 17 de generals i 118 de locals, pretén facilitar el retorn a una contemplació pausada del paisatge. Per aquest motiu es recullen les rutes i itineraris que s'ha considerat que travessen els paisatges més representatius d'Alt Pirineu i Aran, per a seguir a peu o en vehicle. Es tracta que el visitant s'hi aturi de tant en tant per a que el paisatge passi de ser una observació distant, una representació llunyana, a un espai temps viscut, encara que sigui només durant la parada breu en un mirador a peu de carretera. Tots els itineraris es mostren al mapa general 4.2.

Els itineraris rodats i no rodats es seleccionen seguint deu criteris definits per l'Observatori del Paisatge de Catalunya, per bé que aquests no sempre es compleixen amb el mateix grau. Els criteris són els següents:

1. Representativitat. Itineraris que permeten copsar la riquesa i diversitat de components paisatgístiques (paisatges urbans, periurbans, litorals, agrícoles, de muntanya...), així com les singularitats pròpies de cadascuna de les unitats de paisatge.

2. Diversitat. Itineraris des dels quals percebre els principals valors del paisatge (naturals, estètics, històrics, socials, simbòlics...).

3. Visibilitat. Itineraris que disposen de punts amb gran visibilitat escènica.

4. Abast. Itineraris amb un major abast territorial, permetent, en el seu conjunt, una percepció adequada de tot l'àmbit territorial.

5. Accessibilitat. Amb l'objectiu d'afavorir l'accés al paisatge, s'inclouen itineraris pedestres, cicloturístics, i motoritzats (carreteres).

6. Simbolisme. Itineraris amb un significat històric o simbòlic per la població (camins de ronda, peregrinatges, rutes històriques, etc.)

7. Popularitat. Itineraris coneguts i valorats per la població, identificats a partir dels processos de participació dels catàlegs de paisatge.

8. Sinèrgia. Es prioritzen itineraris amb accessos i senyalització existents. Es tracta de trams de recorreguts ja institucionalitzats (GR, via verda, PR, etc.).

9. Complementarietat. Es prioritzen aquells que incorporen en el seu traçat els punts d'observació prioritària (miradors) definits en els catàlegs de paisatge.

10. Seguretat. Itineraris que tenen un accés fàcil i un recorregut d'escassa dificultat, per a un gaudi del paisatge òptim.

El conjunt d'itineraris rodats i no rodats identificats per l'Alt Pirineu i Aran són els següents:

Itineraris rodats:

- Era Baisha Val d'Aran
- De l'Alt Àneu a Naut Aran
- De Llavorsí a les Altes Nogueres
- D'Esterri d'Àneu a Baiasca i d'Espot a Unarre
- La Ribera i el Batlliu de Sort, la Vall d'Àssua i Portainé
- Travessa del port del Cantó
- Les valls de Castellbò
- La vall de Santa Magdalena
- Congostos prepirinencs del Segre
- De Collegats al Pla de Corts i Valls d'Aguilar
- Travessa de les Pastures de l'Alt Pirineu
- La vall de Boí
- La vall Fosca
- De l'ombra de Sant Gervàs a les valls d'Erta i Manyanet
- Entre l'Urgellet i les valls de Tuixent i la Vansa
- Entre el Cadí i la tossa Plana de Llès
- Plana i solana de la Cerdanya
- La vall de la Molina
- Conca de Tremp - Dellà
- A l'ombra del Montsec
- Entre l'embassament de Tarn i el congost d'Erinyà

Itineraris no rodats:

- Ruta de la vall dels Voltors
- Travessa de Boumort
- Les valls de Valira
- GR-11, el sender del Pirineu
- GR-1, el sender transversal
- GR-211, la circular de la Val d'Aran
- GR-150, la circular del Cadí
- GR-107, el camí dels Bons Homes
- Carros de foc
- La porta del cel
- De Vilac a Tuc d'Armeros
- De Cabdella a Boí
- De Cal Jan a la Portella Blanca d'Andorra
- D'Estana al refugi de Prat d'Aguiló
- De Santa Engràcia al pic de Lleràs
- Del refugi de Cuberes al Pic de Boumort
- De Talló a Prullans
- De l'Alzina al roc de Galliner
- Congost de Mont-rebei
- De Guils al refugi de Malniu
- Transpirinenca
- Pedals de foc

A continuació es descriuen els itineraris llistats, que recorren tot l'àmbit i que permeten una percepció global dels paisatges de l'Alt Pirineu i Aran.

8.1.1 Itineraris rodats

Els itineraris rodats són aquells que es poden recórrer amb vehicles a motor o en bicicleta i que transcorren fonamentalment per carreteres de la xarxa viària i pistes forestals.

Els principals trets que caracteritzen els 24 itineraris rodats seleccionats de l'Alt Pirineu i Aran són:

- **Era Baisha Val d'Aran:** Prenent l'eix central de la vall a partir de la carretera N-230 es poden contemplar els paisatges fluvials de la Garona entre Arròs i Pontaut, així com els conjunts urbans i rodals d'ús ramader de Bossòst, Les i Es Bòrdes de característiques gascones i atlàntiques.

Els trencalls que obren l'itinerari a les zones més elevades, permeten gaudir dels pobles de mig vessant, o valls laterals, i panoràmiques de major profunditat on hi són abundants els boscos d'avets i faigs i per damunt d'ells els cims rocallosos i pastures de profunda verdor.

- **De l'Alt Àneu a era Nauta Val d'Aran:** Aquest és l'itinerari per conèixer el Plan de Beret tot seguint els cursos inicials dels rius Garona i Noguera Pallaresa. En el sector més occidental de la ruta es poden contrastar els paisatges poc antropitzats de la vall d'Aiguamòg amb el nucli de l'estació d'esquí de Vaqueira-Beret. L'extrem est de la ruta permet conèixer les poblacions més elevades de la vall de la Noguera Pallaresa i els paisatges montans feréstecs d'usos ramaders decreixents i la cada cop més important fauna salvatge.
- **De Llavorsí a les Altes Nogueres:** Recorregut dividit en quatre branques que es corresponen a les respectives valls de Burg, Noguera de Tor, Noguera de Vallferrera i Noguera de Cardós, a partir de les quals es poden contemplar els paisatges característics de la unitat de paisatge de les Altes Nogueres, com són les valls encaixades entre abruptes serres de pissarres i les estretes planes al·luvials esquixades de petits nuclis.
- **D'Esterri d'Àneu a Baiasca i d'Espot a Unarre:** Prenent com a referència la carretera C-13, que actua com a eix de l'itinerari, aquest permet reconèixer el mosaic agro-ramader de la cubeta d'Esterri, així com les abruptes valls laterals que menen a Baiasca, a l'extrem sud de la ruta, i Unarre al nord; com també l'entrada oriental del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici per Espot.
- **La Ribera i el Batlliu de Sort, la vall d'Àssua i Portainé:** Partint de la capital del Pallars Sobirà es donen a conèixer els amplis vessants de la Vall d'Àssua amb el mosaic característic de prats entre conjunts de caducifolis, en contrast amb les denses boscúries de coníferes del Massís de l'Orri des de les que es pot continuar caminat fins el pic de la Torreta de l'Orri (mirador nº 74), un excel·lent mirador del Pirineu i del Pallars.
- **Travessa del port del Cantó:** Itinerari clàssic tot seguint la N-260 entre Adrall i Sort. Es tracta de paisatges de grans amplituds del que fou una de les rutes ramaderes més importants del Pirineu i que actualment està abocat a les dinàmiques d'abandonament i reforestació espontània del medi. Al llarg de la carretera es troben els miradors nº 73, 87 i 91 del que cal ressaltar en especial el segon per les seves vistes sobre la vall del Segre i la serra del Cadí.
- **Les valls de Castellbò:** Des de Montferrer es ressegueix la carretera que transcorre paral·lela al riu de Castellbó, per copsar els canvis en el paisatge des de la muntanya mitjana mediterrània poblada de carrasques, damunt antigues vinyes, fins als extensos boscos de pi negre a les altituds de Sant Joan de l'Erm. En un entorn històric de gran rellevància.
- **La vall de Santa Magdalena:** És la continuació natural de l'anterior itinerari però per pistes

- **La vall de Santa Magdalena:** És la continuació natural de l'anterior itinerari però per pistes d'accés difícils segons l'estació de l'any i l'estat de conservació. S'endinsa en una de les valls més remotes d'aquest sector del Pirineu: la vall de Romadriu, per donar a conèixer conjunts de bordes isolades d'un valor paisatgístic i patrimonial excepcional, com les bordes de Conflent o de Civís.
- **Congostos prepirinencs del Segre:** Extensa ruta que partint de la carretera C-16, que exerceix d'eix central de la mateixa, permet visitar les valls de la Guàrdia, Cabó, la carretera del coll de Bòixols (L-511) fins el mirador nº 72 de la Gavarra, la vall d'Alinyà i, ja al sud del congost d'Oliana, els plans de Tragò i Palau. Una varietat de paisatges immensa entre els que cal destacar el Prepirineu eixut i calcari amb la trilogia mediterrània instal·lada en els darrers reductes protegits del fred. El brançal d'Organyà a Cabó ressegueix la ruta del dòlmens, on es poden descobrir les nombroses restes megalítiques que es troben en aquesta zona.

pista que s'enfila des de Gerri de la Sal cap el coll de les Iglèsies a l'ombra de la serra de Boumort i tot copsant paisatges forestals deshabitats. En aquestes valls, la ruta dels manairons, permet descobrir alhora la mitologia pirinenca i el paisatge de tarteres.

- **Travessa de les Pastures de l'Alt Pirineu:** El millor exemple del rasos supraforestals utilitzats des de temps immemorials per a la pastura dels ramats transhumants. Itinerari en pista des d'Espot fins a Sorre tot passant sota el tossal de Pamano i la collada d'Altars on hi ha un mirador d'importància (nº 57). La ruta transcorre bona estona per la falda est del Montsent de Pallars, muntanya emblemàtica no només per a les poblacions del seu redós.
- **La vall de Boí:** Tot seguint la carretera L-500 des de Pont de Suert, encara que fent una marrada per Gotarta, s'endinsa a la Vall de Boí fins les pistes d'esquí per una banda, i fins el peu de la presa de Cavallers per l'altra. Itinerari que permet conèixer les característiques naturals d'aquests paratges però també la riquesa patrimonial de les poblacions i les seves esglésies, així com el procés de transformació d'espais ramaders als de lleure turístic de l'esquí amb el procés d'urbanització de l'alta muntanya.
- **La vall Fosca:** Sortint de Senterada i prenent la carretera L-503 es ressegueix l'itinerari que porta fins a l'embassament de Sallente a la capçalera del Flamisell. Paisatges de fons de vall amb amplis camps en el sector meridional que es transformen en estretes franges de prats prop de Cabdella. Paisatges de la pionera indústria hidroelèctrica conviuen amb la tradicional ramaderia i les recents promocions urbanístiques i estacions d'esquí fallides.
- **De l'ombra de Sant Gervàs a les valls d'Erta i Manyanet:** Aquest itinerari també pren com a punt de partida la població de Senterada i segueix la carretera N-260 fins el trencall de Xerallo, on es desvia per anar cap el nord fins al petit poble d'Erta, tot resseguint tortuoses carreteres veïnals. Aquesta ruta permet copsar un dels paisatges de muntanya a Catalunya de major solitud i un dels rars exemples de poblacions totalment abandonades, o que hi van estar a punt, al nostre país. Mosaic de terres de pastura i difícils vessants per a l'agricultura que es van colonitzant poc a poc per rouredes i alzinars. El camí gira cap el sud tot seguint la vall de Manyanet per finalitzar a les obagues de la serra de Sant Gervàs.
- **Entre l'Urgellet i les valls de Tuixent i la Vansa:** Ruta que parteix de La Seu d'Urgell tot seguint la carretera LV-4008 fins el trencall d'Ortedó i continua fins els límits de la comarca al coll de Josa. Aquest itinerari és recomanable prolongar-lo cap a Gòsol i la vall del riu Salda (unitat de les Capçaleres del Llobregat) per tal de copsar un dels millors paisatges prepirinencs. La pujada fins el mirador de la Traba (nº 100) recorre paisatges eminentment forestals entre masses de pinassa i pi roig, que un cop arribats al mirador permet veure amb tota la seva amplitud a banda d'una excepcional panoràmica del Pirineu entre la Tossa Plana de Lles i l'Aneto. L'entrada a la vall de la Vansa representa la descoberta de poblacions molt amagades de les rutes tradicionals, fins assolir Tuixent i, especialment, Josa del Cadí a la solitària solana d'aquesta serra.

Figura 8.1. Paisatge agrari del pla de Corts, un dels espais per on circula l'itinerari motoritzat «De Collegats al pla de Corts i les valls d'Aguilar»

- **De Collegats al pla de Corts i Valls d'Aguilar:** itinerari amb dues parts diferenciades, a ponent els paisatges agrícoles i oberts del Pla de Corts i estany de Montcortés, i a llevant la carretera i

- **Entre el Cadí i la tossa Plana de Llès:** Llarg recorregut que duu dels estreps nord de la serra del Cadí fins als peus dels cims més alts del Baridà. Permet accedir a miradors de primer ordre com el de Querforadat (nº 110) i Arséguel (nº 127) i observar les falces densament forestades del Cadí en contrast amb el rocam d'aquesta serra. Al vessant dret del riu Segre, la ruta s'enfila a poblacions com Bescaran, Lles, Arànsér, entre d'altres, per poder copsar un paisatge més obert entre grans boscúries i pobles encimbellats.
- **Plana i solana de la Cerdanya:** Itinerari circular per la Cerdanya, amb un desviament vers Llúvia, que permet apropar-se a dos dels grans tipus de paisatges preponderants en aquesta unitat de paisatge: La plana i la solana. Prenent com a punt central el mirador de Puigcerdà (nº 122), i seguint el sentit horari, és possible observar paisatges agrícoles i ramaders sense la presència excessiva d'assentaments de segona residència, com Age o Vilallovent, passant per zones amb un grau de transformació important com Prats i Sansor. L'itinerari permet comparar l'evolució del paisatges tradicionals d'aquesta unitat vers les noves ocupacions del territori. La part final de l'itinerari s'enfila cap a Meranges per assolir grans panoràmiques a prop del refugi forestal de la Feixa.
- **La vall de la Molina:** Aquesta ruta complementa l'anterior de manera que permet visitar les denses obagues forestals de la Cerdanya entre Alp i la Collada de Toses (mirador nº 124). Es tracta d'una ruta circular que es tanca tot entrant a la unitat veïna de les Valls del Freser tot deixant la N-152 a la Collada i seguint per la GI-400 cap a l'estació d'esquí de la Molina.
- **Conca de Tremp - Dellà:** Itinerari circular, amb un trencall cap a Abella de la Conca, a l'entorn de la Conca Dellà i prenent com a punt central la població d'Isona, tot seguint parts de les carreteres C-1412, L912 i L911. Aquest són els paisatges més mediterranis del Prepirineu, on encara sobreviu la trilogia de conreus cerealícoles, oleícoles i vinya, aquesta darrera en vies importants de recuperació després de la gairebé desaparició. No són paisatges completament agrícoles i posseeixen una interessant diversitat associada a les petites bosquines de caducifolis i escleròfil·les, així com a la dels cursos fluvials que descendeixen del vessant nord del Montsec de Rúbies i la serra de Comiols.
- **A l'ombra del Montsec:** Llarg itinerari situat entre el vessant nord del Montsec d'Ares i la carretera C-1311. Aquesta és una ruta que des de la Noguera Pallaresa mena cap a la Noguera Ribagorçana tot aprofitant el pas natural de la vall de Sant Esteve de la Sarga. És el territori de l'antiga frontera entre la Catalunya Nova i la Catalunya Vella i per aquest motiu molt ric en petites fortificacions entre paisatges que fins i tot denoten aridesa, però especialment solitud. El sector nord del recorregut ressegueix la carretera del Pont de Montanyana (ja dins l'Aragó) fins a Tremp dels del qual es poden copsar grans panoràmiques sobre el Montsec, Pirineu i la mateixa Conca de Tremp des dels punts nº 7 i nº 15.
- **Entre l'embassament de Talarn i el congost d'Erinyà:** Paisatges a l'entorn de l'embassament de Sant Antoni que ens posen de manifest els territoris difícils del secà a la Conca en contrast amb les làmines d'aigua que aporten verds regadius a les terres de Lleida. Pren diverses rutes des de l'eix central a la Pobla de Segur fins a Serradell i Aramunt, poblacions amb l'arquitectura característica de la repoblació medieval i de l'agricultura de secà en feixes, avui totalment desapareguda.
- **Ruta de la vall dels Voltors:** Des de la A-14 a Areny parteix una ruta circular que duu a la Torre de Tamúrcia i Esplugu de la Serra tot passant per els abruptes barrancs que baixen del vessant sud de la serra de Sant Gervàs i dels conglomerats del Pui de Llaràs. Representativa dels paisatges de la Terreta on la gamma de colors terrígens en contrast amb els cultius i bosquines, són la característica principal.
- **Travessa de Boumort:** Sortint d'Hortoneda per arribar a Montanissell tot passant per sota el Cap de Boumort (mirador nº 66), des d'on es pot enllaçar amb l'itinerari a peu que mena al refugi de Cuberes. Llarg i tortuós camí per entre els replers de les serres de Boumort i Carreu de paisatges fonamentalment naturalitzats a partir d'antics paisatges de pastures i carrerades.
- **Les valls de Valira:** La darrera ruta rodada permet visitar les poblacions de frontera amb Andorra resseguint les valls de Civís i Os de Civís. Paisatges de frontera amb poblacions de pissarra encastades en el fons de valls estretes i de curt recorregut.

8.1.2. Itineraris a peu i en BTT

Els 12 itineraris són aquells que només es poden realitzar a peu o en BTT, tot seguint parts d'alguns camins senyalitzats com a gran recorregut, petit recorregut o altres. L'elecció dels 19 itineraris s'ha realitzat exclusivament per motius de complementaritat a les rutes rodades, tot tenint en compte el buit de tipologies de paisatge que aquestes deixen.

També es considera que, tot i ser menor quantitat i recórrer menys quilòmetres que les rutes que es poden realitzar amb cotxe, l'aproximació al paisatge a peu o en BTT és la millor de les possibles encara que algunes de les rutes pel terreny pirinenc siguin de dificultat remarcable.

- **GR-11, el sender del Pirineu:** És un itinerari de gran recorregut, 378 quilòmetres, que recorre els Pirineus per la seva vessant sud, des del Cantàbric fins a la Mediterrània, travessant pics, valls, poblets, boscos i serralades de gran bellesa i valor natural. Creua el paisatge de les unitats de les Pastures de l'Alt Pirineu, Naut-Aran, Cims i Estanys d'Aigüestortes i Sant Maurici, Altes Nogueres, Solana de Baridà i Vall Cerdana.

Figura 8.2. L'estany major de Colomers i el refugi homònim, formen part del GR-11 i de la ruta circular Carros de Foc

Cadí tot passant al peu dels cingles i tarteres en el sector anomenat serra Cabirolera, entre el Prat de Cadí i el camí que porta al Pas dels Gosolans, prop del Comabona. Paisatges forestals dins les velles pinedes de pi negre aclarits per petits prats a les collades que cal anar superant sota les canals. Molt adequat per observar la fauna i flora d'aquesta unitat de paisatge que es troba majoritàriament dins el Parc Natural del Cadí-Moixeró.

- **GR-107, el camí dels Bons Homes:** Aquesta ruta ofereix la possibilitat de recórrer les rutes de migració que van utilitzar els càtars, entre els segles XII i XIV, quan fugien de la persecució de la Croada i la Inquisició. El camí va del santuari de Queralt al castell de Montsegur, ja en Occitània, creuant paratges amb viles medievals, esglésies romàniques i castells. Aquesta és una ruta que, a banda del seu vessant històric, circula per la zona protegida del Parc natural del Cadí-Moixeró. Es pot fer a peu, a cavall i en la majoria de trams també en BTT.
- **Carros de foc:** És una travessa a peu al voltant de la unitat de paisatge Cims i Estanys d'Aigüestortes i Sant Maurici, creuant els paisatges més emblemàtics del parc nacional i pernactant en els 9 refugis habilitats que hi ha i passant per paisatges emblemàtics com els circs de Colomers i Saboredo, el pic d'Amitges, l'estany Long, Sant Maurici i els Encantats o el pla d'Aigüestortes. Qualsevol del itineraris curts de la ruta, com el que va del refugi d'Estany Llong al refugi de la Colomina, permeten conèixer els elements que caracteritzen el paisatge de la unitat. Rocam granític, valls d'origen glacial, zones lacustres d'alta muntanya i la vegetació i fauna alpina del Parc Nacional, són alguns dels trets més importants que es poden copsar en d'aquesta ruta. Si es realitza a l'hivern, mitjançant esquís de muntanya o raquetes, la naturalesa del paisatge canvia completament i es poden comparar dos escenaris molt diferents d'un mateix territori.
- **La porta del cel:** Una travessa de muntanya pels refugis de Graus, Certascan, Pinet (França) i Vallferrera al Parc Natural de l'Alt Pirineu. Es creuen els paisatges d'estanys glacials de blaus intensos i es puja a un dels cims més emblemàtics del Pirineu català, la Pica d'Estats. És una ruta llarga i exigent que passa per dos excel·lents miradors com són el de llac de Certascan (nº 88) i el de la Pica d'Estats (nº 92). Els paisatges alpins de les Altes Nogueres tot sortint i arribant al fons de les valls on encara es pot intuir els antics paisatges culturals com a Noarre. Grans escenaris coronats per esmolades arestes granítiques i pissarrenques en l'entorn d'una important zona lacustre.

Altres itineraris més curts i menys exigents permeten descobrir alguns dels paisatges més representatius de les diferents unitats sense haver d'efectuar grans travesses. Són:

- **De Vilac a Tuc d'Armeros:** Itinerari pel Naut Aran que permet assolir uns dels millors miradors de la vall com són el Tuc d'Arenho (nº 29) primer i el Tuc d'Armeros després, tot passant pel Coret de Varradós (nº 33), en mig d'extenses pastures d'alta muntanya.

- **GR-1, el sender transversal:** És un itinerari de gran recorregut que travessa el Prepirineu català, passant per les unitats de la Rodalia d'Oliana, Vall de Rialb, Conca de Tremp i Montsec i travessant alguns dels congostos més espectaculars i feréstecs d'aquesta zona, com Mont-Rebei o Trespunts.
- **GR-211, la circular de la Val d'Aran:** Aquest sender circular parteix de Vielha en tots dos sentits i recorre els racons més amagats de les unitats d'era Baisha Val d'Aran i era Nauta Val d'Aran i permet descobrir els meravellosos paisatges que engloba aquesta zona, rica en arquitectura, amb pobles pintorescs plens de tradició i la cultura pròpia de la vall. El tram de fons de vall ressegueix l'antic Camin Reiau, el camí d'origen romà que creuava la Val d'Aran, de Montgarri al refugi de la Honeria, i comunicava els 33 pobles a través de senders locals.
- **GR-150, la circular del Cadí:** Itinerari entorn a la serra del Cadí, des de La Seu d'Urgell a Alp, passant per Querforadat en el sector nord i per Tuixén al sud. És la millor manera de descobrir la imponent serralada i els contrastos paisatgístics d'ambdues vessants. En part coincideix amb el traçat de la ruta *cavalls de vent*, que recorre vuit refugis guardats del parc. El tram entre Estana i el refugi de Prat d'Aguiló és un itinerari curt de gran representativitat per contemplar l'obaga del

- **De Cabdella a Boí:** Seguint un tram del GR-11 l'itinerari permet observar els paisatges de la ruta tradicional, ramadera i de persones, entre aquestes dues poblacions de les Pastures de l'Alt Pirineu. Creuant el port de Rus, per damunt dels 2.600 m, es contemplen les extenses pastures poblades de ramats a l'estiu i els lluminosos rasos alpins encara lliures de l'estesa dels remuntadors mecànics.
- **De Cal Jan a la Portella Blanca d'Andorra:** Camí de contrabandistes, ramaders, camí de frontera en definitiva que ressegueix la part alta de la vall de la Llosa, un dels millors i més ben conservats paisatges al límit entre la Batllia i la Cerdanya. Paisatges forestals d'antigues fargues i carboners, carrerades que porten als cims de la frontera i cruïlla de camins de gran recorregut a la cabana dels Esparvers, nus de torrents que descendeixen de l'estany de Montmalús.
- **D'Estana al refugi de Prat d'Aguiló:** itinerari perdedor però de gran representativitat per contemplar l'obaga del Cadí tot passant al peu dels cingles i tarteres en el sector anomenat serra Cabirolera entre el Prat de Cadí i el camí que porta al Pas dels Gosolans prop del Comabona. Paisatges forestals dins les velles pinedes de pi negre aclarits per petits prats a les collades que cal anar superant sota les canals. Molt adequat per observar la fauna i flora d'aquesta unitat de paisatge que es troba majoritàriament dins el Parc Natural del Cadí-Moixeró.
- **De Santa Engràcia al pic de Lleràs:** Itinerari entre la Terreta i la Conca de Tremp de grans panoràmiques sobre el Prepirineu més occidental i les estreps pirinencs. Paisatges de conglomerat i vegetació de muntanya mediterrània.
- **Del refugi de Cuberes al pic de Boumort:** Camí que es complementa amb l'itinerari rodut descrit anteriorment i que permet endinsar-se en els boscos de pi roig de la unitat de Boumort-Collegats, amb el final en un mirador de 360º al capdamunt de la serra de Boumort.
- **De Talló a Prullans:** Camí molt còmode que permet passejar pels paisatges agrícoles de la Baixa Cerdanya, el paisatge fluvial d'un tram del riu Segre força ben conservat i en règim de protecció, així com acabar a Prullans al peu de la solana de la Cerdanya amb els característics prats regats pels canals i tancats per les files de freixes, vimeteres, salzes...
- **De l'Alzina al roc de Galliner:** Mirador de la vall d'Alinyà. Típica vall prepirinenca calcària amb pobles situats dalt de promontoris i extensos vessants a solana coberts de feixes.
- **Congost de Mont-rebei:** Ruta exemplar que seguint un tram del GR-1 duu des de l'aparcament situat sota la Mare de Déu del Congost fins a la cua de l'embassament de Canelles. Esdevenen paisatges molt diferents si la làmina del pantà es troba alta o baixa. En el primer cas, el paisatge producte del contacte entre l'aigua i les parets verticals de l'estret de Montrebei són d'una excel·lència inigualable.

- **Guils – Refugi de Malniu:** Aquesta ruta a peu forma part del GR-11, el sender del Pirineu. La ruta, d'uns 12 quilòmetres, comença al bosc de Fontanera, una immensa pineda de pi negre alternada amb el bedoll i la moixera de guilla que li donen tocs de color groc i vermell a la tardor. Gràcies a la seva situació en un vessant d'influència atlàntica la seva innivació és important, no obstant això pocs indrets naturals de la comarca són tant acollidors com aquest. És una excursió variada amb vistes excepcionals de la Cerdanya, endinsant-nos al bell mig del bosc, acabant amb la sorpresa de l'estany de Malniu al mig d'una fondalada. Just davant gaudirem del roc de Lladres i a la dreta la serra Mascarella i Puig Farinós. Segons la llegenda, és en aquest estany on les bruixes i els bruixots es trobaven amb el diable i organitzaven els seus sàbats les nits de S. Joan. Des d'aquí es pot anar al refugi de Malniu que té al davant l'estany Sec.

Els itineraris en BTT també són nombrosos a l'Alt Pirineu i Aran, alguns d'ells força coneguts i exigents, altres més locals. Destaquen:

- **Transpirinenca:** És un itinerari de gran recorregut que creua el Pirineu de Llançà (Girina) a Irun (País Basc). Sis etapes travessen les unitats de la Vall Cerdana, Cadí, la Vansa, Plana de l'Urgellet, Massís de l'Orri - Valls de Castellbò i d'Aguilar, Pastures de l'Alt Pirineu i Sant Gervàs-Montcortès. La Variant nord catalana recorre la Vall Cerdana i l'Urgell, oferint itineraris locals que mostren les parts més rurals de les grans planes agrícoles al·luvials d'aquestes unitats..
- **Pedals de foc:** És un itinerari d'uns 220 km, repartit en etapes, a l'abast de gairebé tothom, d'uns 40 km diaris de mitjana. L'inici del recorregut és a la boca sud del Túnel de Vielha. D'allà el recorregut transcorre en direcció sud, paral·lel al límit Oest del Parc, fins que el coll de Serreres ens permet saltar a la vall contigua i arribar a Llesp. D'allà i pel Coll de Peranera, deixem l'Alta Ribagorça per passar al Pallars Jussà, que es travessa fins el Coll de Triador, per on entrarem al Pallars Sobirà, en direcció a Espot, d'on, en direcció nord i després oest, ens dirigim a Montgarri, entrant un altre cop a la Val d'Aran i finalitzant el recorregut a Vielha.

8.2- Miradors

Pel que fa als punts d'observació, en aquest capítol es presenta una xarxa de miradors constituïda per aquells que tenen una significació elevada en el conjunt de tot el territori de l'Alt Pirineu i Aran, ja sigui a causa de l'ampli camp visual que ofereixen o per ser reconeguts per la majoria de la població del conjunt de l'àmbit territorial. Els miradors són una de les formes contemporànies de contemplació dels paisatges urbans i rurals. Aquests espais privilegiats ens inviten, estimulen i, evidentment, ens faciliten la contemplació i l'estima pels paisatges.

Els miradors s'han seleccionat seguint deu criteris definits per l'Observatori del Paisatge de Catalunya, per bé que aquests no sempre es compleixen amb el mateix grau. Els criteris són els següents:

1. Visibilitat. Miradors amb àmplies panoràmiques (tenint present que sovint una visibilitat panoràmica molt extensa impedeix la percepció d'alguns detalls pel fet que la llunyania tendeix a difuminar el territori visible).

2. Proximitat visual. Miradors des dels quals es poden percebre millor els elements que caracteritzen un determinat paisatge (unitat de paisatge).

3. Representativitat. Miradors des dels quals es pot copsar la riquesa i diversitat de paisatges de Catalunya (unitats de paisatge), així com varietat de components paisatgístiques (paisatges urbans, periurbans, litorals, agrícoles, de muntanya...).

4. Diversitat. Miradors des dels quals es poden percebre els principals valors del paisatge (naturals, estètics, històrics, socials, simbòlics...).

5. Abast. Miradors que s'estructurin en xarxa, permetent, en el seu conjunt, una percepció adequada de tot el territori català, evitant miradors molt pròxims entre si.

6. Accessibilitat. Amb l'objectiu d'afavorir l'accés al paisatge, en general, miradors accessibles amb cotxe o que no requereixen caminar més de 30 minuts.

7. Varietat d'emplaçaments. S'inclouen cims, colls, llocs dins les poblacions (places i altres espais públics), elements arquitectònics destacats (castells i ermites) d'accés públic, miradors de carretera, en camins de ronda, refugis, o altres elements simbòlics atribuïts per la població (llocs amb personalitat local o regional i amb forta càrrega simbòlica).

8. Popularitat. Miradors coneguts i valorats per la població, identificats a partir dels processos de participació dels catàlegs de paisatge.

9. Sinèrgia. Sempre que sigui possible, s'haurien de prioritzar miradors amb accessos i senyalització existents.

10. Complementarietat. Quan sigui possible, haurien de formar part d'itineraris paisatgístics.

Els miradors seleccionats en el Catàleg estan repartits per tota la geografia de l'Alt Pirineu i l'Aran. La xarxa de miradors està formada per un conjunt de 108 llocs i elements que ofereixen unes bones panoràmiques sobre els paisatges més representatius de d'aquest territori. En la majoria de casos són indrets d'observació del paisatge força coneguts per la població, de manera que molt d'ells posseeixen a més una forta càrrega simbòlica i identitaria, fet que ha estat posat en relleu en els processos de participació que s'han portat a terme en l'elaboració del Catàleg.

Al costat de miradors emblemàtics com podrien ser l'ermita de la Mare de Déu de Fa, el Santuari de Carrànima, el despoblat fortificat de Pui o Castell de Mur, molt coneguts i concorreguts per la població i accessibles en vehicle, hi ha d'altres miradors situats al cim de muntanyes, que malgrat ser uns punts que ofereixen unes panoràmiques excel·lents, només són accessibles després de fer un darrer tram, més o menys llarg i costerut, a peu. Aquest seria el cas de miradors com el de Sant Maurici, la Mare de Déu de Castell-Ilebre o la Pica d'Estats, entre d'altres.

Un altre grup el formen aquells miradors que estan emplaçats en els espais urbans. A vegades es tracta d'algun lloc situat a les immediacions d'esglésies o castells, uns elements que solen ocupar els punts més enlairats dels pobles. Aquest seria el cas de miradors com el de Mirambell, Castell de Mur o el del castell de Llivia. En altres casos es tracta de balconades situades també en punts elevats a la perifèria del nucli i que ofereixen bones vistes sobre el paisatge circumdant, com en el cas del de Bausen, Cardet o Arsèguel. Cal remarcar la facilitat d'accés que presenten en tots els casos aquests miradors emplaçats en els nuclis urbans.

Els miradors seleccionats a l'Alt Pirineu i Aran són:

- Còth de Baretja	- Castelló Sobirà de Sant Miquel de la Vall
- Congost de Mont-rebei	- Mirador de Ruda
- Guardader deth Portilhon	- Castell d'Orcau
- Guardader d'Arres	- Portarró d'Espot
- Montserbàs	- Claverol
- Guardader de Les	- Mare de Déu de Fa
- Bausen	- Estany de Montcortès
- Guardader de Vilamòs	- Refugi d'Amitges
- Puig de Sant Alís	- Mirador de Sant Maurici
- Canejan	- Cabdella
- Sapeira	- Estany Gento
- Guardader de Betlan	- Sant Quiri d'Ancs
- Coll de Montllobar	- Bretui
- Casau	- Collada d'Altars
- les Collades	- Pujol
- Vilac	- Llessui
- Durro	- Coll de Comiols
- lo Portús	- Castell de Llordà
- Coll de la Creu de Perves	- Sorpe
- Castell de Mur	- Son (km 1)
- Saut deth Pish	- Malmercat
- Taüll	- Castell de València d'Àneu
- Estany de Mar	- Cap de Boumort
- Presa de Cavallers	- Castell de Llordà
- Santa Engràcia	- Santuari de Carrànima
- Tuc d'Arenho	- Tornafort
- Arties	- Ermita de Sant Beado
- la Casa Encantada	- Gavarra
- Coret de Varradòs	- Despoblat de la Santa Creu
- Llimiana	- Torreta de l'Orri
- Cascada del Sant Esperit	- Coll de Jou
- Tuc de Maubèrme	- la Guàrdia d'Ares
- Circ de Colomers	- Despoblat fortificat del Pui
- Congost d'Erinyà	- Peramola
- Estavill	- Sant Salvador del Corb
- Vaquèira	- Mirambell

- lo Coscollet	- el Querforadat
- Roca de Castellar	- Refugi del Pradell
- Mare de Déu de Castell-Ilebre	- Prat de Cadí
- Sant Andreu del Castell d'Oliana	- Santuari de Bastanist
- Santa Fe d'Organyà	- Lles de Cerdanya
- Coll de Roc Picó	- Viliella
- Certascan	- Montellà
- lo Cogulló de Turp	- Puigpedrós
- Congost de Trespunts	- Coll de la Trapa
- la Parròquia d'Hortó	- Puigcerdà
- Pica d'Estats	- Castell de Llivia
- Port de Cabús	- Collada de Toses
- L'Alzina d'Alinyà	- Cardet
- Castellciutat	- Unha
- Pla de les Forques	- Arsèguel
- Ossera	- Urús
- Sant Antoni de Cerc	- Fígols
- Coll de Bancs	- Pla de Negua
- Mirador de la Trava	- Ermita de Sant Salvador d'Irgo
- Mirador de l'Arp	- Castellviny
- Estamariu	- Port de la Gelada
- Torre de Cadí	- Castell de Toloriu
- Estanys de la Pera	- Tosa d'Alp
- Santa Maria de Josa	- Pont d'Erta
- Aristot	- Cap de Vaquèira
- Coll de Josa	

Dels 123 punts d'observació identificats, 20 s'han prioritzat i descrit (mapa general 4), intentant ajustar-se el màxim als criteris d'elecció dels miradors, presentats al principi del capítol. La resta de miradors es descriuen a les unitats de paisatge corresponents (volum II.a i II.b). Són els següents:

- **Bausen:** situat en aquesta mateixa població de la unitat d'era Baisha Val d'Aran, en la zona coneguda com *Coret*, aquest mirador permet contemplar les muntanyes que envolten aquesta unitat de paisatge atlàntic, des del costat francès fins al Montludé i el Còth de Baretja. A més, es tenen perspectives del mosaic agroforestal de la plana fluvial del Garona al seu pas per Les i Bossòst, l'única sense urbanitzar de la Val d'Aran, i de la vall transversal del riu Toran, amb els seus espectaculars boscos humits.
- **Sapeira:** es tracta d'un nucli talaia, construït en una carena amb vistes franques a nord i sud. El mirador del castell, com és conegut aquest punt d'observació, es troba a la plaça de l'església. Des d'aquí s'observa directament la serra de Gurp amb la paret d'en Turmeda en primer terme, on habita una important colònia de voltors; també es tenen àmplies panoràmiques de tota la unitat de paisatge de la Terreta, la serra del Montsec, amb el congostos de Terradets, i la conca de Tremp i la muntanya de Sant Corneli, tancant la visual la serra de Boumort en segon terme.

- **Coll de la Creu de Perves:** la carretera N-260 entre Pont de Suert i la Pobla de Segur ofereix àmplies panoràmiques des del punt km.333, conegut com la Creu de Perves. L'obertura visual a la plana agrícola d'Adons i Corroncui, amb nombrosos prats de dall i pastures, es veu tancada per la vessant més boscosa de les cingleres calcàries de Sant Gervàs al sud. La sinuositat de la carretera i els nombrosos pobles encimbellats i compactes d'aquesta zona confereixen un caràcter identitari a tot el trajecte.
- **Castell de Mur:** és una de les fites del paisatge i referent visual emblemàtic del Prepirineu que sempre s'ha considerat la frontera simbòlica entre la Catalunya musulmana del Montsec i la cristiana de la Conca de Tremp. El mirador de la torre de l'homenatge, com és conegut aquest punt d'observació, forma part d'un conjunt medieval format pel castell i la col·legiata de Santa Maria declarat Monument Històric-Artístic d'Interès Nacional. Aixecat en la roca, aquest castell té vistes directes sobre la serra del Montsec, ja corona el cim d'un turó de 800 m a la dreta de la Noguera Pallaresa, sobre l'embassament de Cellers.
- **Taüll:** l'ermita de Sant Quirze de Taüll està situada en una balconada natural a més de 1600 m d'altitud que ofereix excepcionals vistes de la vall de Boí. L'accés es fa per un camí que surt prop de la urbanització del pla de l'ermita del complex de turisme Boi-Taüll Resort. Els campanars romànics dels poblets envoltats per prats de dall i el *bocage* de fons de vall caracteritzen les vistes d'una de les valls més emblemàtiques de l'Alt Pirineu i Aran.
- **Cascada del Sant Esperit:** al cor del parc nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici trobem la cascada del Sant Esperit, un magnífic exemple geomorfològic de l'acció de l'aigua sobre el llit del riu que té aquí un característic perfil escalonat, amb les conegudes marmites de gegant. A sobre de la roca abombada, a prop del refugi del planell d'Aigüestortes, hi ha un mirador que permet contemplar tota la vall del riu envoltada de prats de pastures i boscos de pi negre i tancat a la vegada per les altes muntanyes, amb un marcat contrast geològic i vegetal entre l'obaga i la solana. Tot i que l'accés és a peu, el recorregut permet descobrir un dels paisatges amb més renom de l'Alt Pirineu o l'Aran.
- **Congost d'Erinyà:** es tracta d'una vall estreta entre penya-segats formada pel pas del riu Flamisell. La carretera antiga, que passà a denominar-se N-260a quan es va construir el túnel que evitava el congost, es va convertir en un espai per als vianants que volen gaudir de l'indret, de força espectacularitat, amb el pas de vehicles motoritzats restringit. Aquest punt és un excel·lent *mirador* dels contraforts pirinencs i les planes interiors.
- **Vaquèira:** les corbes de la carretera d'accés a l'estació d'esquí de Baqueira-Beret permeten tenir excel·lents vistes de la unitat de paisatge d'era Nauta Val d'Aran, amb la serralada de la Maladeta i l'Aneto i la vall lateral penjada de Ruda i la vall de la Bonaigua. L'alta muntanya de cims escarpats, nevats a l'hivern, i extensos boscos de coníferes es combinen amb una vall que ha patit una

Figura 8.3. Panoràmica de la Conca Dellà, Tremp i els nevats Pirineus occidentals des de la collada de Comiols, un dels passos d'entrada i sortida del Pirineu més concorreguts

Figura 8.4. Panoràmica des de la Torre de l'Orri mirant cap al nord, on hi destaca el cim de la Pica d'Estats i una successió quasi inacabable de serres i cims

intensa dinàmica d'urbanització dels pobles i on han aparegut algunes de les anomenades «pletes» al voltant de l'estació d'esquí.

- **Mare de Déu de Fa:** aquesta ermita situada a gairebé 1.600m d'alçada és un excel·lent mirador sobre la Vall Fosca, especialment la seva part més alta. L'estretor de la vall, els tons foscos de la vegetació, el curs alt del riu Flamisell, el nucli de la Torre de Capdella i la seva central hidroelèctrica i la serra d'Altars, tancant les vistes a l'est i presidida pel Montsent de Pallars, cim emblemàtic de la vall, es poden observar des d'aquest punt d'observació que, a més, és un important punt de trobada.
- **Mirador de Sant Maurici:** situat en el camí que comunica les dues vessants de la vall del riu Escrita, és un lloc únic per contemplar el relleu del voltant. Hi ha un quadre d'orientació que ajuda a identificar els cims més emblemàtics. La ruta d'accés, que s'ha de fer a peu, creua el cor del parc nacional i permet travessar tot un compendi de llacs dispersos per la vall del riu Ratera, fins arribar a un dels miradors amb la imatge més característica i emblemàtica de l'Alt Pirineu i Aran: l'estany de Sant Maurici amb els Encantats reflexats en les seves aigües. El paisatge de l'alta muntanya del parc nacional en estat pur.
- **Son (km 1):** des de la carretera d'accés al nucli de Son es tenen vistes sobre el *bocage* agroforestal característic de l'extensa i encara cultivada plana d'Àneu, en un indret on es poden observar els diferents aiguabarreigs de la Noguera Pallaresa amb els rius de les valls secundàries (Son, Bonaigua, Unarre...), especialment cabalosos amb el desgel primaverenc; unes vistes característiques de la vall d'Àneu tancades a l'est per la serra de Campirme amb l'emblemàtic «lo Calvo».
- **Santuari de Carrànima:** és el punt més alt de la serra de Carrànima, que separa les valls del riu Abella, al nord, i el barranc de Fonguera, al sud. Des d'aquí es tenen espectaculars vistes de la rocosa serra de Càrreu i de les extenses masses forestals de la serra de Boumort, al nord. A l'est, s'obre la zona agrícola de la conca de Tremp, amb l'emblemàtica muntanya de Sant Corneli, mentre que a l'oest es tenen espectaculars vistes de Bòixols, Coll de Nargó i la serra del Port del Compte tancant les visuals. És un mirador privilegiat on s'observa la diversitat de paisatges del Prepirineu.
- **Tornafort:** es tracta d'un bell mirador sobre la Ribera de Sort, situat en un exemple de nucli pallarés agrupat, a 1300 m d'alçada, que encara conserva la seva estructura tradicional. Les vistes permetent descobrir el mosaic agroforestal i el bosc de ribera en galeria de l'àmplia plana fluvial de la Noguera Pallaresa en aquest punt, amb prats de dall i vernedes. La torreta de l'Orri tanca les visuals al nord-est, amb el traçat zigzaguejant de la carretera del Port del Cantó i dels nombrosos poblets que la ressegueixen en primer terme.
- **Despoblat fortificat del Pui:** aquestes restes medievals de Sant Martí de Pui són un excel·lent mirador de la vall de Cardós. Es poden observar les famoses culties d'Arròs i els seus característics prats de dall creuats per la Noguera de Cardós i el seu bosc de ribera, que ofereixen un paisatge en mosaic d'un cromatisme molt variat.
- **Mirambell:** des d'aquest petit nucli es tenen unes espectaculars vistes de la unitat de paisatge de la Baronia de Rialb, amb el pantà i la seva cua que arriba fins als plans de Bassella, Nuncarga i Tragó, on l'agricultura continua essent l'ús dominant, formant un mosaic ric en cromatismes canviants. Les formes sinuoses del pantà de Rialb s'allarguen fins a la serra de l'Aubenç i el pantà d'Oliana, on les escarpades formacions rocoses tanquen les visuals al nord.
- **Coll de Bancs:** és un excel·lent punt d'observació de la vall del riu de La Vansa, des del Montsec de Tost fins a Fígols i Tuixen, amb el Cadinell en primer terme a l'oest i l'escarpada i seca cara sud de la serralada del Cadí retallada al fons. La proximitat a la serralada i la facilitat d'accés motoritzat, fan d'aquest mirador un dels més emblemàtics de la zona.
- **Mirador de la Trava:** situat prop d'Adraén, des d'aquí es té una bona panoràmica de la unitat de la plana de l'Urgellet, amb La Seu d'Urgell i les zones agrícoles del Pla de Sant Tirs i Alàs, el Baridà i part de la cara nord del Cadí. Es poden resseguir les valls dels rius Valira i Bescaran fins la frontera andorrana, observant un paisatge que barreja l'ús històric agrícola i ramader amb el comerç i les infraestructures frontereres.
- **Mirador de l'Arp:** s'hi accedeix amb una petita passejada des de l'estació d'esquí de Tuixent-la Vansa, creuant el prat de l'Arp, un bon exemple de pradell de muntanya mediterrània obert cap al nord, des d'on es pot gaudir d'una extensa panoràmica sobre la serralada pirinenca. Des del mirador podem distingir els pobles que són al fons de la vall del riu de La Vansa: Cornellana, Fòrnols, Sorribes o Ossera, i una àmplia faixa de muntanyes presidides pel Cadí, a l'oest. És un dels millors punts per observar les escarpades canals de la cara sud d'aquesta serralada, però també és un excel·lent mirador dels cims pirinencs fronterers.
- **Lles de Cerdanya:** aquest nucli cerdà té una panoràmica de la cara nord del Cadí, amb les canals rocoses i les extenses masses forestals, i de la vall del riu Segre al seu pas per Martinet. A més, al nord l'emblemàtica Tossa Plana de Lles emmarca el paisatge de prats de dall i boscos de la zona i, a l'est, la Batllia primer i la plana cerdana després s'obren amb el mosaic de cultius, masos, pobles i noves urbanitzacions que les caracteritzen.
- **Castell de Llivia:** es troba a la part superior del Puig del Castell, als peus del qual es va erigir la moderna vila de Llivia. S'hi accedeix seguint un petit sender des de la part alta del vial. Aquest punt és un dels millors miradors de la plana cerdana i de la Cerdanya francesa, amb la serralada pirinenca i la Tossa d'Alp i les penyes altes del Moixerò a banda i banda. Aquí, el paisatge de les noves urbanitzacions i el comerç transfronterer agafen tot el seu protagonisme, amb la vila encimbellada de Puigcerdà en un primer pla.

